
SONJA NENEZIĆ

Filozofski fakultet, Crna Gora, Nikšić, sonjan@t-com.me

Deminutivni pridjevi u *Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika I–VI*

U radu se predstavljaju tvorbena-semantičke odlike pridjeva sa značenjem umanjenosti na primjerima iz *Rečnika srpskohrvatskoga književnog jezika I–VI*. Nakon opštih razmatranja o deminutivnosti, koja se često udružuje sa hipokorističnošću, daje se osvrt i na dosadašnja proučavanja deminutivnih pridjeva u serbokroatističkoj literaturi. Posebna pažnja se posvećuje tvorbenim načinima i modelima po kojima se obrazuju, sufiksima i prefiksima koji učestvuju u njihovoj tvorbi, glasovnim alternacijama koje se pri tom realizuju i značenju pridjeva koji podliježu deminutivizaciji. Razmatra se i način leksikografske obrade deminutivnih pridjeva u ispitivanom korpusu.

The paper presents morphological and semantic features of adjectives with diminutive meaning, the examples of which are taken from the *Dictionary of Serbo-Croatian Standard Language I–VI*. After general considerations on the nature of diminutiveness, which is frequently used together with hypocorism, follows an overview of previous research of diminutive adjectives in Serbocroatistic literature. Particular attention is paid to morphological patterns and ways of their formation, the suffixes and prefixes that partake in their formation, sound alternations that take place thereby, and the meaning of adjectives that succumb to diminutization. The way of lexicographic presentation of diminutive adjectives in the researched corpus is also taken into consideration.

Ključne riječi: pridjev, deminutiv, hipokoristik, sufiks, prefiks

Key words: adjective, diminutive, hypocorism, suffix, prefix

1 Opštepoznato je da deminutivi čine posebnu skupinu tvorenica s obilježjem umanjenosti. U trihotomiji tvorbena-semantičkih kategorija Miloša Dokulila, pripadaju modifikaciji jer u njihovom tvorenju ne dolazi do suštinske promjene polaznog pojma nego do kvantitativne izmjene njegovog značenja, pa ostaju u istoj vrsti riječi u kojoj su i njihovi motivatori. Iako se deminutivi najčešće ubrajaju u tvorenice subjektivne ocjene, činjenica je da se modifikovanje značenja u pravcu umanjenja vrši uglavnom prema govornikovoj objektivnoj

ocjeni. Međutim, oni su vrlo podsticajni za izražavanje ekspresivnih značenja, najčešće hipokorističnog, ali i pejorativnog, eufemističnog, ironičnog i sl., što je u potpunosti u domenu govornikove subjektivne ocjene.

1.1 Deminuciji podliježu imeničke, pridjevske, priloške i glagolske riječi. S obzirom na to da je najveći dio serbokroatističke naučne i stručne literature o deminuciji posvećen imenicama, mi ćemo se ovom prilikom baviti pridjevim deminutivima odnosno njihovom tvorbeno-semantičkom strukturom na primjerima iz *Rečnika srpskohrvatskoga književnog jezika I–VI*¹, premda su i oni sporadično ili parcijalno nerijetko bivali u naučnoistraživačkom fokusu.

1.2 U ekscerpciji primjera iz odabranog korpusa nijesmo se mogli osloniti na kvalifikator dem., jer ga, npr., nema ni kod jednog pridjeva sa značenjem nijanse boje, iako se oni u stručnoj literaturi najprije navode kao deminutivni, niti kod onih čije je značenje ublaženo nekim prefiksom. Zbog toga smo izdvojili svaki pridjev, njih oko 400, u čijoj je leksikografskoj definiciji eksplicirano značenje slabijeg intenziteta neke osobine. Mnoge tvorenice koje imaju kvalifikator dem. istovremeno su označene i sa hip., mada pritom primjećujemo izvjesnu nedosljednost: tako, recimo, uz *punačak* i *punašan* stoji kvalifikator dem., a uz pridjeve iste tvorbene strukture *tanačak* i *tanašan* ide i dem. i hip.

1.3 Deminutivni odnosno deminutivno-hipokoristički pridjevi proizvod su afiksacije: češće sufiksacije nego prefiksacije. Njihovi sufixi u kvantitativnom, a vrlo često i kvalitativnom smislu, mijenjaju značenje motivatora, iz čega proizilazi da u ovom slučaju imaju determinativnu ulogu kao i prefiksi.

2.1 Iz analiziranog korpusa izdvojili smo više od 230 sufikslnih pridjevskih deminutiva sa šezdesetak motivnih riječi. Budući da je deminucija izražavanje gradiranosti u pravcu smanjene mjere, deminuiraju se samo pridjevi sa značenjem osobine koja se može gradirati. Pretežno se to značenje tiče spoljašnjeg, fizičkog izgleda različitih pojmova. Izdvaja se veća grupa pridjeva boja: *žut*, *plav*, *crven*, *zelen*, *bijel*, *crn*, *siv*, *modar*, *rumen*, *smeđ*, *mrk*, *riđ* itd., na koju

¹ *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* (RMS), spada u jednojezične, opisne rječnike i predstavlja zajedničko nasljeđe naroda koji su se služili srpskohrvatskim jezičkim standardom. Nastao je u drugoj polovini prošlog vijeka iz njihove kulturne potrebe za jednim modernijim rječnikom književnog jezika. Iako uredništvo *Rečnika* u predgovoru ističe da je on u prvom redu informativan i da prezentuje dokumentovano srpskohrvatsko jezičko blago (RMS I, 9), često je korišćen kao normativni rječnik, pošto uključuje samo leksiku književnog jezika. S druge strane, budući da obuhvata šest tomova sa oko sto pedeset hiljada odrednica, te tako spada u rječnike srednjeg obima, vrlo je zahvalan kao materijal za različita jezička istraživanja.

otpada trećina od ukupnog broja motivatora. Brojni su i pridjevi sa značenjem dimenzije, težine, zapremine, položaja, oblika, opšteg fizičkog stanja i sl., među kojima su mnogi antonimijski parovi: *velik, mali, dug, kratak, debeo, mršav, vitak, lak, tanak, krut, pun, prazan, kriv, okrugao, slab, lijep, mlad* itd. Slijede pridjevi sa značenjem osobine koja se spoznaje čulima ukusa i dodira: *bljutav, gorak, kiseo, sladak, slan, mlak, mek, suv, topao, hladan*, a najmanje je onih kojima se izražava neka unutrašnja osobina: *blesav, glup, dobar, drag, lud...* Među pobrojanim motivatorima najproduktivniji su: *žut, mali, modar, plav, slab*, dok se mnogi javljaju samo jednom: *gorak, grbav, grub, mastan, mračan, mrgodan, mutan, smeđ, čađav, čupav...*, uglavnom pridjevi nepoželjnih osobina. Motivni pridjevi su većinom jednosložni ili dvosložni. Dominiraju prosti, ali ima i izvedenih: *mračan, čađav, šaren, grbav, zlatan, nejak...*, mada im sufiks otpada pri deminuiranju.

2.2 Zanimljivo je da u našoj građi postoji veliki broj sufiksa koji se javljaju samo u po jednoj riječi, čak dvadeset četiri, i svi su složeni: *-ajast: mrkajast, -ijast: vitijast, -karast: žučkarast, -eljast: kruteljast, -enkast: plavenkast, -olast: mrkolast, -oljast: dugoljast, -onjast: suhonjast, -ukast: bjelukast, -ec(a)k: malecak, -eč(a)k: malečak, -ič(a)k: maličak, -uc(a)k: tanucak, -ec(a)n: malecan, -uc(a)n: majucan, -ov(a)n: suhovan, -eljiv: žuteljiv, -iljav: žutiljav, -injav: žutinjav, -išav: golišav, -njikav: žutnjikav, -oljav: suholjav, -onjav: suvonjav/ suhonjav i -urav: sićurav*. Izvan deminutivno-hipokorističke kategorije produktivan je jedino sufiks *-ovan*, dok se *-eljiv, -njikav, -olast* i njegova varijanta *-oljast* javljaju samo u još po kojem rijetkom primjeru drukčijeg značenja. Dakle, većina pobrojanih sufiksa se ne odlikuje jednom od najvažnijih karakteristika sufiksa, a to je obrazovanje nizova riječi. Međutim, navedeni primjeri su motivisani pridjevima različite semantike i tvorbeno raščlanjivi: u njihovoj tvorbenoj strukturi prepoznamo tvorbenu osnovu i nastavak koji ublažava značenje motivatora.

Mnogi od navedenih usamljenih ili jedinačnih sufiksa nijesu zabilježeni u preglednoj tvorbenoj literaturi. Kod I. Klajna (2003) i S. Babića (1986) nema više od polovine navedenih sufiksa, što govori o njihovoj neuobičajenoj upotrebi. No uprkos tome, jedino je pridjev *sićurav* u RMS označen restriktivnim kvalifikatorom – pokr. Pridjevi *malecak, malecan, malečak, golišav, suvonjav*, navode se u literaturi jer su uprkos jedinstvenoj tvorbenoj strukturi vrlo frekventne upotrebe.

2.3 Pored navedenih, iz analizirane građe smo popisali još dvadeset sedam sufiksa. Među njima preovladavaju složeni sufiksi, grupisani oko prostih. Tako sa *-ak* idu *-ac(a)k, -ač(a)k i -aš(a)k*; *-av* okuplja *-kav, -ikav, -ičav, -uljav, -unjav i -ušav*; sa *-an*, i pridruženim *-en*, dolaze *-eh(a)n, -eš(a)n, -ah(a)n, -aš(a)n, -uš(a)n i -ot(a)n*; a *-ast* ima *-kast, -čast, -ikast, -ičast, -uljast, -ušast*

i *-uškast*. Primjetno je da se deminutivni sufixi javljaju u različitim varijantama, u kojima se ogledaju istorijski i fonološki uslovljene izmjene konsonanata i njihovo kombinovanje s vokalima (up. *-ac(a)k*, *-ač(a)k* i *-aš(a)k*; *-eh(a)n* i *-eš(a)n* itd.). Za razliku od prostih sufixa, kojima se izvode pridjevi različitih značenja, sve složene sufixsne varijante koriste se samo za deminutivno-hipokoristična obrazovanja. Za većinu se može reći da su manje-više slabo produktivne, a mnogi njihovi derivati rijetki u upotrebi, što u stvari govori i o svojevrsnom izbjegavanju emocionalnog markiranja, koje se proteže i na obilježavanje izrazite deminutivnosti (Grickat 1995: 7).

2.3.1 Najmanje je produktivna grupa okupljena oko prostog sufixa *-ak*. Tako su *-(a)k*, *-aš(a)k* i *-ac(a)k* predstavljeni sa po nekoliko primjera: *veličak*, *nejačak*; *lagašak*, *slabašak*; *lagacak*, *malacak*, *tanacak*. Nešto većom produktivnošću izdvaja se *-ač(a)k*: *velikačak*, *malačak*, *nizačak*, *tanačak*, *punačak*, *slabačak*, *ludačak*...

2.3.2 Grupa sufixa s prostim *-av* malo je brojnija i produktivnija od prethodne. Sufiks *-av* je inače veoma produktivan, međutim u deminutivnom značenju je izrazito neproduktivan, bilježimo ga samo u: *mlakav*, *sinjav*, *crvenjav*, a takve su i skoro sve njegove varijante: *-kav*: *bjelkav*, *glupkav*, *debeljkav*, *slapkav*, *-uljav*: *živuljav*, *modruljav*, *mrtvuljav*, *mršuljav*, *krutuljav*, *-ičav*: *bljedičav*, *žutičav*, *zebljičav*, *zeleničav*, *mladičav*, *modričav*, *-ušav*: *golušav*, *mekušav*, *plavušav*, *slabušav*, *tamušav*, *-unjav*: *bljedunjav*, *zlatunjav*, *mršunjav*, *slabunjav*, *sladunjav*, *hladunjav*. Najproduktivnija je varijanta *-ikav*: *bljedikav*, *modrikav*, *plavetnikav*, *plavetnjikav*, *mutnjikav*, *praznjikav*, *hladnjikav*, koja najčešće jotuje finalni suglasnik tvorbene osnove.

2.3.3 Sufiks *-an* se sreće u desetak deminutivno-hipokorističnih tvorenica, koje su uglavnom iz poetskog registra: *bljedan*, *zlačan*, *kračan*, *lagan*, *ludan*, *mlačan*, *punan*, *sićan*, *sladan*, *tanan*, *tihan*, *hlačan*. Neke su usljed česte upotrebe izgubile ekspresivno značenje, pa se danas koriste i u značenju pozitiva (*lagan* i *tanan*). Neproduktivni su i *-eh(a)n*, *-ot(a)n* i *-eš(a)n*: *mladehan* i *tanehan*, *suhotan* i *tihotan*, *malešan* i *tanešan*. Mnogo su produktivnije varijante *-ah(a)n*: *grubahan*, *dragahan*, *žedahana*, *malahan*, *milahan*, *sićahan*, *slabahan*, *hladahana*... i *-aš(a)n*: *dragašan*, *kratašan*, *kračašan*, *malašan*, *punašan*, *tanašan*..., međutim, danas su uobičajeni samo njihovi derivati *živahan*, *slabašan* i eventualno *lagašan*, dok su ostali zastarjeli. P. Skok tvrdi da su od *lagahan*, *mekahan* i *tanahan* nastali *lagan*, *mekan* i *tanan* (Klajn 2003: 269). Ovo bismo tvrđenje mogli proširiti i na *bljedahan*: *bljedan*, *kračahan*: *kračan*, *ludahan*: *ludan*, *mladahana*: *mlačan*, *sladahana*: *sladan* itd. Najproduktivniji je sufix *-uš(a)n*: *bjelušan*, *grbušan*, *dragušan*, *kračušan*, *lagušan*, *mršavušan*, *slabušan*, *tanušan*... Međutim, danas su uobičajeni samo pojedini od ovih pridjeva: *majušan*, *sićušan*, *mekušan*, *mlakušan*, *debeljušan*. Sufiksi ove grupe nerijetko

dovode do jotovanja, mada bi se neki primjeri kao *mładan*, *bljedahan*, *ludahan*, *kraćašan*, *tanjušan* mogli objasniti i komparativnom osnovom.

2.3.4 Među prostim analiziranim sufiksima najproduktivniji je **-ast**, koji je produktivniji od svih svojih složenih varijanata sem od **-kast**. Njime se deminuiraju pridjevi različite semantike: *blesast*, *debeljast*, *krivast*, *ludast*, *mrğodast*, *slanast*, *slatkast*... Često se kombinuje s pridjevima neodređenih boja: *modrast*, *mrkast*, *ridast*, *rudast*, *sivast*, *sinjast* itd. U vezi s njim nerijetko imamo dublete: s nejotovanim i jotovanim finalnim suglasnikom osnove: *kiselast/kiseljast*, *okruglast/okrugljast*, s punom i okrnjenom osnovom: *bljutast/bljutavast*, s punom nejotovanom i s okrnjenom jotovanom: *zelenast/zeljast* i sl.

Najveći broj izvedenica sa sufiksom **-kast** znači nijansu boje: *bjelkast*, *žučkast*, *plavkast*, *rumenkast*, *sivkast*, *smečkast*, *crvenkast*, *crnkast*..., ali ima ih i s drugim značenjima: *bljutkast*, *kiselkast*, *slankast*, *vitkast*, *debeljkast*... Ostale varijante sufiksa **-ast** manje-više su neproduktivne i uglavnom znače približnu boju: **-ikast**: *modrikast*, *plavetnikast*, *rozikast*, *crvenikast*, **-ičast**: *modričast*, *plavičast*, *bjeličast*, *bljedičast*, **-uljast**: *modruljast*, *plavuljast*, *duguljast*, *živuljast*, **-ušast**: *modrušast*, *plavušast*, *bjelušast*, *mekušast*, **-uškast**: *modruškast*, *plavuškast*, *debeljuškast*, *ljepuškast*. Posebno je neobičan sufiks **-čast**: *plavčast*, *crvenčast*, koji Klajn i Babić ne bilježe.

2.4 Nedosljedno markiranje analiziranih pridjeva u RMS potvrđuje da nije uvijek jasno imaju li deminutivno ili hipokoristično značenje, ili oba. Pridjevski deminutivi i hipokoristići tvore se istim sufiksima materijalom, pa se čini da ih na osnovu njega nije moguće razlikovati, ali ipak u literaturi nalazimo i takva razgraničenja. Tako u Barić i dr. (1997: 361–362) stoji da se sufiksima **-kast** i **-ičast** tvore umanjnice s neobilježenim, a sufiksima **-ač(a)k**, **-ah(a)n**, **-an**, **-aš(a)n**, **-eš(a)n**, **-uljast**, **-unjav**, **-uškast** s obilježenim hipokorističnim značenjem.

Što se tiče motivnih pridjeva, obično se smatra da ako oni označavaju neku poželjnu osobinu, onda i sufiks intenzivira to značenje, odnosno dobija hipokorističku vrijednost. Iskaže li se njima neka nepoželjna osobina, onda sufiks atenuira to značenje, odnosno stiče deminutivnu vrijednost. Međutim, neki pridjevski derivati koji su u RMS označeni kao hipokoristići imaju motivatore i poželjnih i nepoželjnih osobina: *mladušan* i *grbušan*, npr. Tako, u stvari, dolazimo do konteksta, čiji je značaj u razrješavanju ovakve dileme velik.

Pridjevi označeni samo kao hipokoristični: *bjelušān*, *dragahan*, *kraćahan*, *kraćašan*, *kraćušān*, *ludačak*, *mładan*, *hłādan*, kazuju osobinu koja se može gradirati, te bi se mogli upotrijebiti i kao deminutivni. Indirektno to potvrđuje i RMS, u kojem se npr. hipokoristički obilježen pridjev *belušān* definiše upućivanjem na *beličast*, čija je interpretacija »ponešto beo, s belom nijansom«.

Nije lako odrediti ni razliku u stepenu stilske obilježenosti među primjerima iste vrste. Tako se pridjevi *modrast*, *modrikav*, *modrikast*, *modričav*, *modričast*, *modruljav*, *modruljast*, *modrušast* i *modruškast* uzimaju kao sinonimi jer imaju zajedničku tvorbenu osnovu (*modr-*), a izvedeni su sinonimnim deminutivnim sufiksima. Zahvaljujući njihovoj strukturi zaključujemo da je stepen stilske obilježenosti veći kod *modruškast* nego kod *modrast*, jer »formalno složenija reč ima viši stepen ekspresivnosti« (Čorić 2008: 179), pa ipak u najvećem broju slučajeva razlike u ekspresivnosti skoro da i nema.

Na neodređen stepen zastupljenosti konkretne osobine kod deminutivnih pridjeva ukazuju i njihove leksikografske definicije s kvantifikatorima: *ponešto*, *pomalo*, *u maloj mjeri* ili *dosta*, *podosta*, *prilično*. Prema njima, u tom pogledu, nema razlike ni između primjera iste vrste. Npr. pridjev *žučkast* definiše se kao »pomalo žut, nažut«, svi drugi: *žuteljiv*, *žutiljav*, *žutinjav*, *žutičav*, *žutkast*, *žutnjikav*, *žučkarast*, upućeni su na njega.

3 Manji dio analizirane građe čini oko 150 prefiksalna derivata, što znači da je prefiksalna deminucija pridjeva siromašnija od sufiksarne. Funkciju njihovih motivatora uzima preko stotinu pridjeva, najčešće u obliku pozitiva, mnogo rjeđe komparativa i superlativa. Kao kod sufiksarnih, i kod prefiksarnih derivata uglavnom je riječ o pridjevima fizičke osobine, mnogi su im i zajednički. Jedino se pridjevi boja mnogo rjeđe modifikuju prefiksima. Najveći broj motivatora, njih osamdesetak, javlja se samo jednom u toj ulozi, tridesetak njih dvaput, dok se svega osam pridjeva, *gust*, *jak*, *lijen*, *mračan*, *star*, *tvrd*, *hladan* i *širok*, triput sreće u svojstvu motivne riječi, što je i najproduktivnije.

3.1 Prefiksadni pridjevski deminutivi označavaju ublaženi stepen osobine i ne prati ih ekspresivnost odnosno hipokorističnost. Prefiksima *po-*, *o-* i *pri-* odgovara kvantifikator »dosta«, a *na-*, *pro-*, *su-* i *ne-* imaju svoj ekvivalent u kvantifikatoru »malo«. Prefiks *po-* je najproduktivniji, zatim *o-*, dok su ostali slabije ili zanemarljive produktivnosti. Nijedan od njih nije ograničen samo na deminutivna obrazovanja.

3.1.1 Prefiksi *po-* i *o-* u literaturi se tumače zajedno jer se samo oni od navedenih prefiksa kombinuju i s pozitivom i s komparativom, a *po-* i sa superlativom pridjeva.

Prefiks *po-* se u analiziranoj građi najčešće spaja samo s pozitivom pridjeva: izdvojili smo tridesetak primjera, među kojima, primjetno je, nema pridjeva boja: *povisok*, *poghlup*, *podubok*, *podug*, *pokrupan*, *polijen*, *pomalen*, *pomastan*, *pomlad*, *ponizak*, *poslab*, *potvrd*, *potijesan*, *potih*, *pouzak*, *počest*..., zatim nekoliko parova s pozitivom i komparativom: *povelik*, *poveći*, *podebeo*, *podeblji*, *podalek*, *podalji*, *potanak*, *potanji*, *potežak*, *poteži*..., i desetak primjera samo

s komparativnim oblikom: *pobolji, poviši, podalji, poduži, pojači, pomanji, pomlađi*... Prefiks *o-* dolazi u dvadesetak primjera samo s oblikom pozitivna: *ogust, ojak, okrupan, olak, omalen, omršav, otanak, otvrd, oširok*..., i u desetak parova s pozitivnim i s komparativnim oblikom: *ovisok, oviši; odebeo, odeblji; odubok, odubli; onizak, oniži; orijedak, orjeđi; otežak, oteži*... To što se većina ovih pridjeva ne javlja i s pozitivom i s komparativom, govori o njihovoj nestabilnoj sistemskoj upotrebi.

U leksikografskoj obradi ovih primjera primjetan je dvostruki pristup: oblik s komparativom se pretežno tretira kao posebna riječ, npr. *poveći* – prilično veći, *ostariji* – postariji, prilično, podosta star itd., a u manjem broju primjera se daje uz oblik s pozitivom kao njegov komparativ, npr. *podebeo* (komp. *podeblji*) ili *očest* (komp. *očešći*). Međutim, »*oveći* i *poveći* nisu komparativi od *ovelik* i *povelik* (jer ne znače više *ovelik* i više *povelik*), nego se naslanjaju neposredno na *veći* i *velik* i predstavljaju rezultate tvorbe reči, a ne gramatičke fleksije« (Stijević 1983: 110). Prefiksi *po-* i *o-* ublažavaju značenje usmjeravajući ga od krajnje ili polazne tačke na gradacionoj skali prema središtu, bez utvrđivanja tačke doseganja svojstva, pri čemu je krajnja tačka pozitiv, a polazna apsolutni komparativ osnovnog pridjeva (Ristić 1999: 59). U tom smislu *povelik* i *poveći* ne bi trebalo da su sinonimi, jer se u drugom primjeru, za razliku od prvog, ublažava već ublažena osobina. Međutim, na osnovu leksikografskih definicija ovih pridjeva, i njihove interpretacije u naučnoj literaturi, moglo bi se zaključiti da semantičke razlike među njima ili nema ili je minimalna. Isto se može reći i za odnos između pridjeva tipa *povelik* i *ovelik* odnosno *poveći* i *oveći*. Kolebanja i nedoumice u interpretaciji njihovog sadržaja S. Ristić obrazlaže nestabilnošću sistema gradacionih jedinica i činjenicom da je gradacija dosta podložna uticaju pragmatičkih faktora (1999: 65). Kad je u pitanju oblik tipa *poveći*, do njih dolazi vjerovatno i zbog toga što se on, za razliku od tipa *oveći*, koristi i kao primarni komparativ, kad predstavlja ublaženi komparativ osnovnog pridjeva *velik*.

3.1.1.1 RMS posebno navodi *ponaj-* s definicijom: »kao prefiks u tvorbi pridjeva i priloga malo ublažava superlativno značenje« i primjerima: *ponajbolji, ponajviši, ponajzadnji*. Međutim, u pitanju je samo prefiks *po-*, koji se dodaje superlativu, i ne može se govoriti o istovremenom dodavanju prefiksa *po-* i *naj-* komparativu, odnosno o složenom prefiksu *ponaj-*. Iako iz navedene definicije proizilazi da je *po-* moguće dodati bilo kom superlativu, P. Piper primjećuje da se ovaj prefiks ipak ne nalazi u paradigmi svakog opisnog pridjeva, uzimajući za primjer trosložne pridjeve: *sposoban, efikasan, uspješan* itd., čiji bi narativni superlativ, kako on naziva ekspresivni superlativ s prefiksom *po-*, zvučao neuobičajeno (2005: 858). Ristić ističe da prefigirani superlativ ne ulazi u gradacionu paradigmu antonimijskog pridjevskog kompleksa, jer pripada

drugo, komparativnoj paradigmi (1999: 59). Obično se primjenjuje na pojam koji u datom skupu posjeduje neko svojstvo u najvišem stepenu, a podrazumijeva se da izvan njega postoje pojmovi s istim svojstvom u još višem stepenu.

3.1.2 Pridjevi s prefiksom *pri-* najčešće označavaju skoro dosegnuti stepen osobine iskazane osnovnim pridjevom, što korenspondira sa značenjem neposredne blizine, koje ima predlog *pri*. Uglavnom su to pridjevi nepoželjnih osobina: *priglup*, *prilijen*, *prilud*, *primračan*, *pristar*, *pritaman*, mada ima i onih za koje se to ne bi moglo reći: *pikrotak*, *prisnažan*, *prizreo*, *pritrud*. Danas su u upotrebi samo rijetki: *priglup*, *pritup* i *priprost*. Neki imaju i neobične sinonimske varijante s prefiksom *po-*: *poghup*, *polijen*, *potvrd*, *postar*, *pokrotak*, i s prefiksom *o-*: *ostar*, *otaman*, *otvrd*.

3.1.3 Prefiksi *na-*, *su-* i *pro-* pretežno se kombinuju s pridjevima nepoželjnih osobina, čak i kad su boje u pitanju. Izdvojili smo dvadesetak primjera s prefiksom *na-*, čija je služba usmjerena u pravcu označavanja načetosti (Grickat 1995: 23): *nagluv*, *natruo*, *nazreo*, *nalijen*, *naljut*, *nakriv*, *našupalj*, *nakiseo*, *nasirov*, *nagust*, *nasiv*, *narumen*, *nacrven*... Prefiks *su-* se sreće u petnaestak primjera, ali osim pridjeva *sulud*, danas je običan i *sumračan*, dok ostali predstavljaju zastarjela obrazovanja: *subijel*, *sucrven*, *sumodar*, *subenast*, *sulud*, *sumanit*, *sumlak*, *sumračan*, *sumrtav*, *supijan*, *sugluv*... Pridjevski deminutivi s prefiksom *pro-* zastupljeni su u RMS s desetak primjera: *prosjed*, *prohladan*, *pročelav*, *probljed*, *prokiseo*, *prorijedak*, *prostudan*, *prosuv*, od kojih su samo prva tri danas uobičajena.

3.1.4 U nekoliko primjera smo zapazili deminutivnu, pa i eufemističnu funkciju prefiksa *ne-*: *nevelik*, *negolem*, *nedalek*, *nejak*, *neširok*. Osim što negira osnovni pridjev, on može i da ublaži značenje suprotnog pridjeva: *nevelik* je prema leksikografskoj definiciji »omanji, malen, mali«. I. Grickat ističe da se ova pojava sreće najprije kod pridjeva koji prema sebi imaju etimološki nesrodne antonime (1961–1962: 122), međutim, ova tvrdnja se može proširiti na prefiksalsnu pridjevsku deminuciju uopšte, čak i na sufiksalsnu, s izuzetkom pridjeva boja.

4 Po broju ekscerpiranih i analiziranih primjera, koji pritom nijesu označeni nekim markerom što bi ukazivao na stepen njihove prihvaćenosti, reklo bi se da je pridjevska deminucija s hipokorizacijom dosta produktivan proces, koji uključuje i sufiksaciju i prefiksaciju, uz učešće velikog broja tvorbenih formata. Međutim, mnogi deminutivno-hipokoristični pridjevi predstavljaju zastarjela ili individualna obrazovanja, a od pojedinih tvorbenih tipova ostali samo tragovi od svega nekoliko primjera, što govori o današnjoj smanjenoj potrebi za njima.

LITERATURA

Stjepan BABIĆ, 1986: *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku. Nacrt za gramatiku*. Zagreb: JAZU, Globus.

Eugenija BARIĆ i dr., 2007: *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

Božo ĆORIĆ, 2008: *Tvorba imenica u srpskom jeziku*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije.

Irena GRICKAT, 1961–1962: O nekim problemima negacije u srpskohrvatskom jeziku (s osvrtom na stanje u ruskom jeziku i u nekim drugim slovenskim jezicima). *Južnoslovenski jezik* XXV, 115–136.

Irena GRICKAT, 1995: O nekim osobenostima deminucije. *Južnoslovenski filolog* LI, 1–30.

Ivan KLAJN, 2003: *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Drugi deo. Sufiksacija i konverzija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Matica srpska, Institut za srpski jezik SANU.

Predrag PIPER i dr., 2005: *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Matica srpska.

Stana RISTIĆ, 1999: Neke karakteristike prideva sa prefiksima *o-* i *po-* u savremenom srpskom jeziku. *Naš jezik* XXXIII/1–2, 57–67.

Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika, 1967–1976. I–III. Novi Sad – Zagreb: Matica srpska – Matica hrvatska. IV–VI. Novi Sad: Matica srpska.

Rada STIJOVIĆ, 1983: Prefiksacija prideva u srpskohrvatskom književnom jeziku. *Zbornik za filologiju i lingvistiku* XXVI/1, 99–130.

SUMMARY

Diminutive Adjectives in the *Dictionary of Serbo-Croatian Standard Language I–VI*

Based on the analysed material, it can be concluded that diminution mainly involves adjectives denoting physical characteristics, particularly adjectives denoting colour. Adjectival diminution with suffixes is more productive than the one with prefixes, both by the number of adjectives it involves, and by the number of morphological formants that partake in them. Most of the suffixed material of adjectival diminution is specialized only in one particular morphological-semantic category, while none of its prefixes represent the only means of diminution. Suffixation is frequently accompanied with hypocorism, which is not the case with prefixed adjectives. The number of the excerpted examples, which are thereby not highlighted in the researched corpus as an indicator of how well accepted they are, it might be said that adjectival diminution is a rather productive process. However, many instances represent archaic or individual formations, while traces of certain formation types are remaining with only a few examples.